

אורות בכרמל

ישיבת "אור וישועה" חיפה

טבת תשפ"ו

ענייני דיומא

מקומה של האישה
בחברה המודרנית

הרב אליהו רחמים זייני שליט"א - נשיא הישיבה

אחד המקומות בהם ניתן למצוא ביטוי קיצוני של תנועת הפמיניזם הוא הצבא. ראשי צה"ל הקימו יחידות המורכבות מגברים ונשים גם יחד. התופעה החלה בשנות ה-90, כאשר חיילת שהייתה מעוניינת לשרת כטייסת קרב פנתה עם בקשתה לנשיא המדינה עזר ויצמן (ששימש בעברו כמפקד חיל האוויר) אך הנשיא סירב לאפשר זאת. אותה חיילת לא ויתרה ועתרה לבג"ץ, שבאופן לא מפתיע כפה על הצבא את עיקרון השוויון, זאת על אף המחיר שצריך צה"ל לשלם תמורת החלטה זו. אמנם, נכון הדבר שמאז ומעולם שירתו נשים בצה"ל, אך בשונה מתקופות עבר, בהן יועדו לתפקידים המותאמים לתכונותיהן - לראשונה, התאפשר להן לשרת כתף אל כתף עם גברים באופן המבטל את הייחודיות הנשית בין במישור הפסיכולוגי, בין במישור הנפשי ובין במישור הפיזיולוגי. החלטה זו השוותה אותן למעשה לגברים. ומכאן הגענו למצב בו ביחידות מסוימות אפילו השירותים משותפים! לצערנו, ביטוי מובהק להתרסקות מוסרית אותה הובילה האידיאולוגיה הפמיניסטית.

לאחר שתיארנו את הבעיות, ובכדי להתחיל תהליך של תיקון, עלינו לשאול: האם קיים תחום כלשהו בחיינו בו גבר ואישה יכולים להימדד על אותו מישור ובאותם מדדים?

לפני שנוכל לענות תשובה מדויקת עלינו לחדד את השאלה. בתקופת האינתיפאדה שלאחר הסכמי אוסלו (לא תקום פעמיים צרה), עם ישראל חווה פיגועים קשים באוטובוסים. אחד מאותם מקרי טבח היה באוטובוס בירושלים. בין כל ההרוגים היה גם חייל שניסה (וב"ה הצליח!!) להציל אם וילדיה מהאש אך לדאבונו שלם על כך בחייו. למחרת אותו פיגוע נורא כלי תקשורת רבים זעקו על כך שנרצחו נשים וילדים בפיגוע. כך גם אחרי הטבח ב-7 באוקטובר. ועלינו לשאול: ומה עם הגברים שנרצחו? הם אינם שווים כלום חו"ח?? מדוע אנו מציינים רק את מותם של הילדים והנשים? האם על גבר שנהרג לא צריך לבכות?

שאלה נוספת עלינו לשאול, בכדי לחדד את הבירור: מדינת

העולם כולו נחשף לפני עשרות בשנים לתנועה שקשה להמעיט בהשפעותיה, בהשלכותיה ובבעיות שיצרה והיא - ה'פמיניזם'. חשוב לציין שתנועה זו הייתה תנועה של נשים שאינן יהודיות, שפעלו במסגרות שאינן יהודיות. ואם אמנם היו אי אלו נשים יהודיות, מתבוללות ברמה זו או אחרת, שהיו שותפות שמילאו תפקיד משמעותי בתנועה זו - הן לא היו ממייסדיה ואף לא הובילו אותה בשום שלב. עובדה זו חשובה משום שלאורך כל ההיסטוריה לרוב הנשים היהודיות לא הייתה בעיה ביחס למעמדן, ולפיכך לא היתה להן כל טענה לאפליית נשים ולא עלתה כל דרישה מצידן בנוגע לזכויותיהן. הנשים מימשו את התפקיד הנשי (למהותו נתייחס בהמשך) בצורה בריאה וטובה, תוך יחס של כבוד הדדי ביחס לבעליהן ותוך יצירת משמעות ותוכן לתפקידן ולמשימות עליהן הופקדו למול תפקידים ומשימותיהם של הגברים, באופן היוצר הרמוניה ושלמות בבריאה. בעיית 'מעמד האישה בחברה', אם כן, היא בעיה לא-יהודית ביסודה.

הזרם הפמיניסטי שהחל במערב אירופה, לאחר מלחמת העולם השנייה, הפך לפמיניזם רדיקלי בבואו לארה"ב. מאוחר יותר, אותו זרם פמיניסטי רדיקלי שהחל בארה"ב קיבל תנופה אדירה בהגיעו למדינת ישראל. ומדוע? מפני שיהודים עלולים לנטות לקיצוניות ולקחת רעיונות שונים ותפיסות שונות עד לקצה, ולפעמים, ללא אבחנה אם אותו רעיון הוא טוב ונכון ומה תהיינה השלכותיו על העתיד.

ילדים. האישה, לעומת זאת, בשונה מגבר שצריך ציווי בנדון - אינה זקוקה לכך. לאישה נורמטיבית אין צורך בציווי, מפני שבמהותה, בעומק נשמתה, היא מבינה מהי משפחה טוב יותר ממה שהגברים מבינים. על אישה לא צריך לצוות לבנות משפחה - היא רוצה בזה באופן טבעי! מי שזקוק לציווי הוא דווקא הגבר. הקב"ה מחייב את האדם להקים משפחה באופן שמוכיח שבתפיסה האלוקית אין קיום בלי זוג. בניגוד לתפיסה העוסקת בבעיית מעמד האישה כך שהאישה עומדת בפני עצמה - התורה מתייחסת למצב טרום-הנישואין כמצב בלתי-טבעי. כל אחד זקוק לשני, כל אחד מביא את תרומתו, ורק השילוב של שניהם יחד יוצר את עצם החיים והקיום היהודי. הניסיון לייצר שוויון מלאכותי בין שני חלקים שונים אך המשלימים זה את זה נידון לכישלון חרוץ. כעת נוכל לגשת לשרש הבעיה. כאשר הרב קוק התייחס לענייני מעמד האישה שהתעוררו בתקופתו הוא שואל: מהיכן הגיעה לכם, הגויים, הבעיה הזאת? פשוט מאוד: רמסתם את נשותיכם ובדיקו בגלל זה הן רצו להיות עצמאיות. ומכאן למציאות פרדוקסלית: להיות בעל עצמאות - בתוך קשר זוגי. עצמאות בתוך יחידה המורכבת משני חלקים זו סתירה! ומכאן הגיע העולם לתוצאה בלתי נמנעת: פירוק המשפחה. בעולם המערבי, פירוק המשפחה הוא תהליך המתחולל באופן אינטנסיבי זה עשורים. בארצות הברית, אורך החיים הממוצע של קיום תא משפחתי בקרב רבים מאוד מהצעירים הוא שנים בודדות. הסיבה המרכזית לכך היא התפיסה המעוותת שהפמיניזם החדיר בציבור. לדאבוננו, כיום גם בעמנו אנו חווים את המשבר, מספר המתגרשים בארץ ישראל גדול מידי. כרבע מהזוגות מהאוכלוסייה הכללית בארץ מתגרשים וזה מספר עצום לעם היהודי. לאורך ההיסטוריה תמיד היו גירושין, ולעיתים, לצערנו, אין ברירה. אך מאז ומעולם היו אלו אחוזים בודדים (2%-3%), לא יותר. הסיבה האמיתית למשבר היא התודעה הכוזבת שיצר הפמיניזם, איבדנו את המשמעות של המשפחה האמיתית המייחדת כל אחד מבני הזוג ונותנת לו את מקומו.

הקרקע עליה פרח הפמיניזם היא הפוסט-מודרניזם, המבטל את ההבדלים במציאות. אין הבדל בין ערך למשנהו, כמו שאין הבדל בין איש לאישה. ובראיה כוללת: הגדרת הערכים פתוחה לכל אחד, וכתוצאה מכך, אין זכות לאף אדם

ילדיהם) ואומרת לו: הגזירה שלך קשה יותר מזו של פרעה! פרעה לא גזר אלא על הזכרים, ואתה גזרת על הזכרים ועל הנקבות! שוב: מי שקובעת את גורלו של עם ישראל היא אישה. וכך פעם אחר פעם, ברגעים המכריעים והרגישים ביותר של העם היהודי, נמצאת אישה שמכוונת את הדברים בצורה הנכונה. על כך ניתן להוסיף ולמנות עוד נשים רבות: דבורה, חנה, אביגיל, אסתר, יהודית ועוד. ולכן ברור שבעיית מעמד האישה איננה בעיה יהודית, לאישה היהודית תמיד היה מקום ותפקיד ייחודי בהנהגת עם ישראל. יחד עם זאת, עם כל ההשפעה הגדולה שהייתה לנשים בתוך עמנו, ובשונה

איבדנו את התודעה של המשפחה האמיתית, שמייחדת ומאירה לכל אחד מבני הזוג את מקומו

מאומות העולם - מפאת החינוך לצניעות, מעולם לא הצגנו את הנשים בחלון ראווה. אבל השפעתן מאחורי הקלעים, פועלת, מקדמת ומכוונית.

עד עתה עסקנו במקורות המקראיים, וכעת נציג זווית נוספת מכיוון אחר לחלוטין. רבי יוסף קארו, מקדיש כרך שלם - 'אבן העזר' - רבע מתוך חיבורו הגדול 'שולחן ערוך', לבעיות נישואין, משפחה, זוגיות וכו'. עובדה מרתקת היא האופן בו פותח ר"י קארו את הסימן הראשון באותו החלק: "חייב כל אדם לישא אשה". עליו מוסיף הרמ"א: "וכל מי שאין לו אשה שרוי בלא ברכה... ולא נקרא אדם". אדם שאינו נשוי נחשב בתפיסה היהודית חצי-אדם! דברים אלה אינם חידוש של הרמ"א, אלא מפורשים בתורה (בראשית ה', ב'): "זָכָר וּנְקֵבָה בְּרָאם יְיָ בְּרֵאשִׁית אֶתם וַיִּקְרָא אֶת שְׁמֵם אָדָם...". אדם הוא שילוב של שני בני הזוג. אם אין זוג - אין "אדם". בתפיסה היהודית, אדם יחיד הוא רק חלק.

נקודה יסודית עליה עלינו לעמוד בכדי להבין נכון את מעמד האישה היא הבאה - החיוב להינשא מוטל על הגבר בלבד, רק הוא מצווה להתחתן בכדי להוליד

ישראל מעניקה הטבת מס לאימהות עבור ילדים עד גיל 6, בניגוד לאבות (אלא אם כן מדובר באבות המגדלים את ילדיהם לבד). כמו כן, מדינת ישראל מעניקה הטבת מס לנשים מעצם היותן נשים ומס הכנסה שלילי לבעלי הכנסה נמוכה לנשים, גבוהה בעשרות אחוזים מזה של הגברים, וזוהי מציאות שאיננה הוגנת לכאורה. ומדוע אין שוויון?

לאחר שהצגנו את הניסיון לייצר שוויון באמצעות הפמיניזם והצגנו בדוגמאות ספורות (על אף שישנן רבות) את חוסר השוויון במציאות, עלינו להתייחס לשאלה חשובה שעומדת ברקע: מהו מקומה של האישה בעולם היהודי?

בכדי לענות על השאלה, עלינו לציין נקודות חשובות החורזות את המסע ההיסטורי של עם ישראל מראשיתו. ונתחיל באבי האומה - אברהם אבינו, אם הדבר היה תלוי בו, מי היה ממשיך את זרעו? ישמעאל! ומי היא זו אשר התערבה ושינתה את כל מהלך ההיסטוריה? שרה אמנו. אברהם התמודד עם אתגר גדול: ישמעאל הוא בנו הבכור, ועל אף שהגיע מהאישה ה"לא הנכונה", לגרש ולדחות אותו בצורה כה חדה היה מעשה קשה מאוד עד שהקב"ה בכבודו ובעצמו הורה לו לגרש את ישמעאל באומרו: "כל אשר תאמר אליך שרה - שמע בקולה".

הבה נעבור לדור הבא - יצחק ורבקה. יצחק מעוניין להעניק את ברכתו לעשו בנו בכורו. האם יש מעשה טבעי יותר מלתת את הברכה העיקרית לבן הבכור? לאורך כל ההיסטוריה האנושית הברכה תמיד ניתנה לבכור, אלא שאנו נצבים בפני בעיה כבירה: ברכת יצחק כוללת את הירושה, והירושה כוללת את ארץ ישראל כולה. מי הדמות אשר מצילה את המצב ברגע המכריע? רבקה אמנו! ועדיין, למרות ציווי אימו, יעקב חושש שאביו יקלל אותו אם "ייתפס על חם". ולכן אומרת לו רבקה: זה לא עניינך, זו האחריות שלי! מאוחר יותר, גם הקב"ה יאשר את המהלך.

בדור הבא אנו פוגשים ביעקב אבינו. מי הן אשר נמצאות במרכז ניהול חייו? רחל ולאה. לאחר מכן, בני יעקב יורדים למצרים ושם אנו פוגשים את פרעה וגזרותיו. ומה מספרת לנו התורה? למרות כל גדולי האומה, צדיקי עליון שהיו באותה תקופה, דווקא נערה אחת - מרים הנביאה - היא זו שמובילה מהלך ופונה בתרעומת לאביה עמרם (שבועקבות מעשהו כל הגברים בעם ישראל גרשו את נשותיהם בכדי שלא ירצחו עוד את

הכנסייה. באופן זה ברור גם מדוע המוסר הנוצרי פופולרי יותר מהמוסר היהודי. הפרט החסר אותו מחדד הרב בן אמוזג הוא כלומר, למיזוג העדין והמושלם של איש ואישה, שניים המתאחדים דרך הנישואין, ובמילה אחת - המשפחה. למרות שהמילים הללו נכתבו בשנת 1846, הרבה לפני הולדת הפמיניזם המודרני והרדיקלי, הן חושפות את שורשי הנמצאים באופן מפתיע דווקא בתפיסה הנוצרית, שהולידה את הפוסט-מודרניזם. עקבות להשתלשלות זו ניתן למצוא לדוגמא בכך שלפי אותה תפיסה אין הבדל בין רוצח לקרבן, ובין האויב לבין האח - כולם "בני אדם שצריך לאהוב", לכולם יש "זכות לחיים" בדיוק באותה מידה. התפיסה היהודית היא של 'משפחה', שניים שהם אחד. כלומר, המוסר הוא בעל שני פנים, גברי ונשי. לעיתים נוקשה, ולעיתים רך.

בסיום דברינו, נחזור לדוגמה המעשית לגבי צה"ל. אם ישנה אישה הרוצה לתרום לביטחון עמנו וארצנו קיימות אלף ואחת דרכים לעשות זאת, מבלי להתחייב לשהייה ממושכת במחיצת גברים, עם הפרדה מינימלית עד לא-קיימת. ניתן ללכת לשירות לאומי, לעסוק ברפואה, בחינוך, במנהל - יש אינספור דרכים. לעומת זאת, לרוץ עם מקלע השוקל 12 קילו רחוק מלהיות תפקידה של האישה. איני חושש שנשים ייטלו חלק בביטחון המדינה. כשהרומאים צרו על ירושלים הנשים היהודיות הן אלו שדאגו לשפוך סירי שמן רותח על ראשי החיילים הרומאים. הן היו שם, הגנו על הבית, אך לא כחלק מ'סיירת קרבית' אלא בדרכן הייחודית. אין צורך להפוך את כל הערכים ולנסות לכפות עלינו דברים המנוגדים למוסר שלנו. כשם שלגברים יכולת השפעה רבה על המציאות כך לנשים יש יכולת השפעה לא פחותה, בתוך הבית כמו גם על החיים בכללותם על כל ענפיהם - יותר מכפי שיש המוכנים להודות. אלא שהשפעה זו יש לממשה בחכמה ולא בצורה מעוותת, באופן הפוגע בסדרי העולם.

לכת: מחיקת כל מה שגברי, וכל השייך לגבריות, והופכת את המלחמות לדבר בלתי מוסרי בעיני הנצרות. אין מקום לדין ולעונש. מי מתנהג כך בדרך כלל? האם, ובעיקר אם יהודייה. כידוע, הבן שלה תמיד יהיה הכי טוב, הכי מוצלח, הכי יפה... זו תכונה טובה מצד עצמה, אבל איה מקומו של האב? - לא קיים. ומדוע? כי כל מה שקשור לנוקשות, לדרישה או לעונש - אין לו מקום בנצרות.

בהמשך מבאר הרב בן אמוזג מדוע התורה שוללת תפיסה זו מכל וכל: אנו זקוקים לשני הצדדים, הגברי והנשי, ורק בהרמוניה של שניהם ניתן לחיות באופן

כל אחד מביא את תרומתו, ורק השילוב של שניהם יחד יוצר את עצם החיים והקיום היהודי

מוסרי. אנו לא מכריזים על דחיית האהבה והרוך תוך שימוש בלעדי בנוקשות. אנו מחנכים לכך ששתי הגישות הכרחיות לחיים בריאים ואידיאלים - הנשית והגברית! וכאשר יש הבנה מדוע שתי הגישות חשובות בהכרח תתקיים השלמה והרמוניה בין שתיהן. כעת נוכל להבין עד לאן תפיסה נוצרית זו גררה אותנו. מי הוציא את צה"ל מלבנון? ארבע נשים. כלומר, הן שהובילו את ההפגנות לנסיגת הצבא כי נשים בטבען מתנגדות למלחמה. בעולם הנוצרי, כאשר אדם חוטא, ואפילו אם מדובר בחטא חמור - פרודדורת המחילה פשוטה ומינימלית ביותר: הוא הולך לוידוי אצל הכומר ואומר: "חטאתי, ואני מתחרט" והכומר אומר לו: "מחול לך". כמובן, שבמשך תקופות ארוכות לאורך ההיסטוריה, המחילה הייתה ועודנה ענף כלכלי רווחי מאד עבור

לרומם ערך אחד על פני חברו. זרם זה השתלט על החברה הישראלית והוא כיום הזרם המוביל בישראל, בעיקר באקדמיה, ואחראי לחלק הארי של הבעיה. במשפחה נורמלית האם מאזנת את האופי הגברי של האב. הגבר בדרך כלל נוטה להיות יותר יבש, נוקשה, והאישה מאזנת אותו. אבל אם שניהם נוטים לאופי "גברי" אזי ההורים וקל וחומר הילדים ישלמו את המחיר.

המקור לעיוות ביחס בין המינים, לדחף החזק והכפייתי המציב את הנשים במקום שאינו טבעי להן, מבואר בדברי הרב אליהו בן אמוזג בספרו 'מוסר יהודי לעומת מוסר נוצרי'. לקראת סוף החיבור הרב בן אמוזג מציג טענה המאפיינת את המוסר היהודי לעומת המוסר הנוצרי באמצעות דימוי מקורי: "המוסר הטבעי חוקי של משה - הוא דמות הגבר בשיא כוחו, בשיא התפתחותו, במלוא שליטתו בכוחותיו. ואילו המוסר של יש"ו - הוא דמות האישה, עם הרגשות שלה, עם החן שלה, עם רכותה והאמפתיה שלה". מדוע התפיסה המוסרית הנוצרית נמשלת לדמות האישה? כיוון שהנצרות מציגה תפיסה מוסרית המבוססת על האהבה. יש לאהוב את כולם, לרחם על כולם, להיות טוב לכולם. ואלו הן תכונות של אם. כך מתנהגת אם באופן טבעי. ולא רק טבעי - אלא גם הכרחי. לעומת זאת, המוסר היהודי הוא נוקשה, גברי במהותו. בכל דיון מוסרי מבררים חכמי ישראל קודם כל האם הדבר עומד בדרישות הדין. ישנם, אם כן, שני סוגי מוסר - גברי ונשי. שורשי הקשר בין המוסר הנוצרי לנשיות נעוצים עמוק בהיסטוריה ובתיאולוגיה הנוצרית. לאימו של יש"ו קראו מרים. ולאביו? אין לו אב! פירוש הדבר שהיסוד הגברי הוצא מהמשוואה. אין מקום לגבר, יש אישה בלבד. רק לרוך, רק לאהבה, רק לעדינות, לאינסוף חמלה (בהתאם לכך, הנוצרים מאז ומעולם הייתה סובלניים כלפי יהודים ואף כלפי אחרים, ולא רצחו או עינו אף אחד, מלבד תקופה בת אלפיים שנה, של טבח בלתי פוסק...). המשמעות והתוצאה של אותה תפיסה, היא מרחיקת

רוצים לשתף אותנו בדעתכם או תגובתכם בנושא מסויים?
הארות והצעות יתקבלו בברכה!
מוזמנים לסרוק את הברקוד

עבודה שבלב

הרב ידידיה זייני - ראש בית המדרש

מודה אני

המעשה הראשון בו אנו פותחים את היום שלנו הוא אמירת "מודה אני". תפילה זו אינה מופיעה בתלמוד, שמדריך אותנו לומר "אלקי נשמה" מיד לאחר היקיצה, ומקורה מופיע לראשונה בספר 'סדר היום' של המקובל הגלילי רבי משה אבן מכיר, שחי בכפר זייתון הסמוך לצפת, בתקופת האר"י הקדוש.

לפני שנתבונן בתוכן התפילה, נציין שכעם ישראל מוטלת עלינו החובה להתחיל את היום בעבודת ה' ובתפילה, בטרם נעסוק באכילה ושתייה, או בכל עניין אישי אחר. רמז לרעיון יסודי זה מופיע בדברי בעל ה'מאור ושמש' בביאור הפסוק "בבואכם אל הארץ... ראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה..." (במדבר טו, יח-כ). **בבואכם אל הארץ מיד כשבאה נשמה לעולם בקומו ממיטתו, אזי ראשית עריסותיכם תכף כשתעמדו ממיטותיכם, עריסה זו מיטה, חלה, לשון תפילה, ויחל משה. מיד כשקם מהמיטה שתהיה ראשית עבודתכם בתפילה לה.** רמז זה, שנראה במבט ראשון כמשחק מילים ותו לא, טומן בחובו מסר עמוק ביותר - **הראשית משפיעה על ההמשך.** כשם שראשית הכניסה לחיי המשפחה היא מאורע גדול וחשוב להמשך קיום המשפחה ("נקי יהיה לביתו שנה אחת"), וראשית הכניסה לארץ משפיעה על חיי עם ישראל בארצו ("...פן ינחם העם בראותם מלחמה ושבו מצרימה"), כך ראשית היום משפיעה על המשכו. מדוע לומדים זאת מהמילים ראשית עריסותיכם חלה? מה יש בה, בחלה, שדווקא ממנה נוכל ללמוד על עבודת ה' הראשונה שאנו מקיימים מידי בוקר? עלינו לדעת, כי הכנת החלה מבטאת יסוד גדול בעולמנו. מלאכה זו מורכבת מאוד ודורשת עמל רב (חרישה, זריעה, קצירה, ובסה"כ 11 מלאכות הפת), המבטא את מעשה האדם בעולם. הקב"ה נתן לנו חיטה, אולם בכדי שחיטה זו תהפוך למאכל אדם, אנו נדרשים להשתדלות, עמל ויגיעה. התוצאה של תהליך זה תהיה חלה, שהיא המאכל הנשגב ביותר המבדיל את האדם מבעלי החיים האוכלים את מזונם ללא עיבוד. ומה עושה היהודי מיד בסיום הכנת החלה? "תרימו תרומה" - מביא אותה כתרומה לקב"ה!! הדבר מלמד שכל עמלינו ומעשה ידינו, נועדו לעשות את רצון ה'. לפיכך, ראשית היום צריכה להיות מוקדשת לעבודת ה' כדי להבטיח שכל העמל המאוחר יותר יושפע מהרוחניות של ההתחלה.

לאחר שביארנו את החשיבות של עבודת ה' כמעשה הראשון בכל בוקר, נשאל מספר שאלות ובעזרתן נבאר את תוכן התפילה (מפאת קוצר היריעה לא נוכל

לגעת בכל מילות התפילה אלא ברעיון המרכזי העומד בבסיסה).

א. מה המקור לתפילה 'מודה אני'? כידוע, לכל תפילה כמעט יש מקור בתנ"ך, או בדברי חז"ל. ולאחר שנדע מהו המקור, נוכל להבין את משמעותה העמוקה של התפילה.

ב. למילה מודה ישנם מספר פירושים. האם יש קשר ביניהם?

ג. מדוע דווקא מילה זו נבחרה למילה הראשונה בה כל יהודי פותח את יומו?

ד. מדוע המילה השנייה שיהודי אומר היא דווקא - 'אני'? ובכלל, ניתן היה לוותר עליה ולומר מודה לפניך... שהחזרת ב'... וכו'. וכי מי מודה אם לא אני?

התשובה לשאלה הראשונה הינה עוד יותר מפתיעה - המקור לתפילה מופיע בפסוק ממגילת איכה: **"חדשים לבקרים רבה אמונתך"**. והרי זה פלא, הספר הקודר ביותר בתנ"ך הוא המקור לתפילה היהודית בראשית היום?? כל ספר איכה עוסק רק בחורבן, וזה המסר שנרצה להטמיע בתודעתנו בפתחו של בוקר חדש?

המאמין הגדול

הזוהר הקדוש מבאר את הפסוק באופן הבא (זוהר חדש בראשית לא.): כל לילה עולה הנשמה למעלה ונמצאת בכמה חובות (עבירות) לפני ה' - ורבה האמונה. הזוהר הקדוש מתאר את המצב בו לכאורה אין לנשמה זכות לחזור לעולם ליום חדש מפאת החטאים שהצטברו, אולם בהגיע בוקרו של היום החדש, הקב"ה חומל עלינו ("שהחזרת בי נשמתי בחמלה"). אנחנו מבינים מאיפה מגיעה החמלה. מצד מידת הדין כלל לא בטוח שיש לנו זכות לקום בבוקר אחרי מה שעשינו אמש. ובכל פעם הקב"ה מאפשר לנו עוד הזדמנות. ומדוע? כי רבה אמונתך! חזרת הנשמה לעולם וההתחדשות שאנו זוכים לה נובעות רק מתוך חמלתו ואמונתו של הקב"ה בנו.

הכוונה בביטוי "רבה אמונתך" איננה שאנו מאמינים בו, אלא בדיוק להיפך - הקב"ה מאמין בנו. אמונה זו היא שבזכותה הוא מעניק לנו נשמה מחודשת, אף על פי שחטאנו אמש. ואמון זה מבטא אהבה בלתי פוסקת של הקב"ה כלפינו. במקום בו יש אמון, תימצא האהבה. וכן להיפך, במקום בו נפגוש אהבה כלפי דבר, נמצא גם אמון. בדיוק כמו בתא המשפחתי. אם יש אמון בין בני הזוג - אזי האהבה תשרור בכל פינה בבית. ואם יש אהבה, נמצא גם את האמון.

המדרש (בראשית רבה עח, א) מרחיב את העקרון שלמדנו מהזוהר: "ויאמר שלחני כי עלה השחר. כתיב חדשים לבקרים רבה אמונתך - אמר רבי שמעון בר אבא על שאתה מחדשנו בכל בוקר ובוקר אנו יודעים שאמונתך רבה". ההתחדשות היומית היא בבחינת תחיית המתים קטנה, שכן שינה היא אחד משישים במיתה. הבנה זו מלמדת אותנו על אמונת ה' לקיים את תחיית המתים לעתיד לבוא.

הקשר הלאומי

ממשיך המדרש: "אמר רבי אלכסנדר מה שאתה מחדשנו בבוקרן של מלכויות אנו יודעים שאמונתך רבה לגואלנו". כוונת המדרש היא שלעתיד לבוא, בעת שכל המלכויות יחרבו, או אז ה' יחדש את עם ישראל, וזאת לאחר הגלות הארוכה. שני הפירושים הם שתי בחינות של אותו העיקרון. הזוהר עוסק בהקשר הפרטי, והמדרש עוסק ברמה הלאומית. כעת נוכל לענות על השאלה מדוע לומדים זאת דווקא ממגילת איכה? הספר שעוסק כל כולו בענייני החורבן, דווקא בו מתגלה גודל אמונת ה' בנו. דווקא מתוך השבר הגדול ביותר אנו מגלים שה' תמיד מאמין בנו. רבה אמונתך שנזכה לגאולה ותחיית המתים.

מהות ההודאה היא הכרת האמת והטוב

לאחר שמצאנו את המקור לתפילה וביארנו את משמעותו העמוקה, ניגש לבאר המילה 'מודה' ומדוע דווקא היא נבחרה למילה הפותחת את היום, לאור פירושו של הרב קוק בספרו עולת רא"ה: **"ראשית ההופעה של צהלת החיים מביאה עימה את השמחה העליונה בחדוות הקודש שהיא מתבטאת בכל מלוא הודה בביטוי ההודאה כשהאדם מתעורר בבוקר ורואה את כל החיים שחוזרים לתקנם, הדבר הזה גורם להודות לקב"ה. הכרת התודה לאלהי עולם... היא אוצר הטוב הכולל בקרבנו את כל התוכן של מילוי החובה... והעידון הרוחני... והנשמה מתנהרת בה ומתמלאה אורה ושמחה"**. בכדי לבאר את הדברים עלינו לדעת כי השורש לכל הטוב שבעולם הוא הכרת הטוב לה', ושורש הרע הוא כפיות טובה. כפי שאנו מוצאים באדם הראשון שמיד לאחר שחטא כפר בטובה שה' נתן לו באמרו "האשה אשר נתת עמדי...". ומדוע? מפני שכפי שמסביר הרמח"ל, הקב"ה ברא את העולם כדי להיטיב. מטרת הקב"ה בבריאת העולם היא להיטיב

דבר טוב אוכל לעשות היום? אין בי שום תועלת. אני מיותר. ומכאן מגיע מצב הרוח השלילי והתחושה שהעולם כבד עליו. וכתמונת ראי לתודעה החומרית המייאשת, כאשר אדם מבין את חשיבותו ואת היותו היחיד שיכול להביא לעולם את אור החיים שבו, ממילא יתגבר כארי לעשות רצון בוראו. דוגמא לדבר נוכל לתת ממפקד סיירת שכאשר נמצא באמצעו של קרב ממושך ישכים קום כמו אריה, למרות שיתכן ולא ישן כמעט באותו לילה. מהיכן מגיע הכח להתגבר כארי על אף חוסר השינה? מההבנה שהנצחון בקרב תלוי בו! ולכן הוא יתמלא כוחות אדירים מתוך המשמעות שייחד לכוחות שבו ולמשימות שעליו לבצע.

הסוד להשכים בבוקר בהתלהבות

אם היינו מאמינים שעכשיו, ביום הזה, העולם תלוי בנו, ואנו יכולים להצליח בזכות הכוחות שה' נתן בנו, היינו קמים כמו אריות! ולכן מבאר הרב את נקודת התורפה: "כי במה נחשב האדם בחלישות כוחו..." אם עולה בנו המחשבה שיש אתגרים כ"כ גדולים היום, ולאחר שנפעל עדיין יישאר העולם לא מתוקן, והבעיות לא תיפטרה, אזי תעלה בנו התהייה: מה הועלת היום לעולם? ותוצאת תהייה זו לא תאחר לבוא: למה לקום ולמה לשמוח? הכרת הייעוד האישי משיבה לאדם את מעלת ה"אני" לו ומבטלת את עייפות החומר, כפי שנאמר "וישכם אברהם בבוקר".

ומסיים הרב את ביאור המילה "אני": **אמנם בהאיר עליו אותו האור של הכרת הטובה האלהית... אז בא האדם להכיר את גדולת ערכו... והעדר בטולו בכללות ההויה, ומוצא את עצמו מאושר לומר בפה מלא: אני.** אם נשכיל להביט בכל הטובה והחסד שה' גומל אתנו, נוכל להרוויח לפחות שני דברים יקרים מפז. האחד, המסקנה המתבקשת מעצם העובדה שה' עשה לנו כ"כ הרבה דברים טובים, היא שאנו חשובים מאוד עבורו והוא מאמין בנו, ואם כך, מי אנו שנחשוב על עצמנו דברים שליליים (בשונה מאדם הראשון שהתחבא בדיוק ברגע שחטא ובכך ביטא ייאוש, שהוא הופכי למציאת העצמי. "אין לי עבור מה להיות פה בעולם". "אני מעדיף לקבור את עצמי"). והשני, יש לפחות סיבה אחת להשכים קום - להכיר תודה. לקום באנרגיה חיובית ולהכיר תודה זוהי בוודאי פעולה שביכולתי לעשות. אז ייתכן שתיתקן כל העולם הוא משא כבד עליי, אבל להכיר טובה ולומר תודה הם בהחלט במסגרת יכולותיי. וזוהי סיבה מוצדקת לקום בבוקר. ישנו משפט מוכר אני חושב משמע אני קיים. לאור הבנת עומקה של תפילת 'מודה אני' נוכל לומר: אני מודה משמע אני קיים.

אנו מתוודים ומכירים באמת שכל הטוב שקיבלנו הוא מתנה. חז"ל מלמדים אותנו שהנותן מתנה לחברו צריך להודיעו, במידה ולא יודע הדבר מאליו (ביצה טז.). אם אמא מכינה ארוחה לילדים שלה, והם אינם מודים לה זה מפני שאינם חושבים שקיבלו מתנה. בתת מודע שלהם הם חושבים שמגיע להם. שאמא חייבת להם. תפיסה שהטוב מגיע בדין מובילה בהכרח לתלונות ובשלב יותר מאוחר לחוצפה, בעוד שקבלת דבר בתורת מתנה יביא להודאה ושמחה. דא עקא, למרות שיש דרך סלולה לשמחה פנימית בעת הקימה, ישנם אנשים שכאשר הם מתעוררים בבוקר הם דווקא מתאכזבים, ורוצים להמשיך לישון. מדוע?? הראי"ה קוק בראייתו הפנימית לעומקם של דברים מציין שאכזבה זו נובעת משקיעה בחומריות. הוא רוצה לישון כי זה נוח. כי אין דאגות... זהו רצון שנובע בשורשו מחומרנות ובהמיות! האם הגענו לעולם בכדי לישון יותר מכדי הצורך? לא! הגענו לעוה"ז בכדי לפעול וזו זכות עבורנו ולא עונש!! התפיסה הזו נכונה לגבי כל משימה שאדם מקבל, בין ברצון ובין בכפייה. אפשר להתייחס אליה כנטל וכמעמסה, ואפשר לזהות בה את אתגר הראוי לפיצוח.

לאחר שביארנו את משמעות המילה מודה, ואת שתי המשמעויות המשלימות, נוכל לגשת לביאור המילה השנייה בתפילה - "אני", ואת הקשר ל"מודה":

למצוא את עצמי בעצמי

אף שניתן היה לוותר מבחינה תחבירית על המילה "אני", ואולי דווקא בגלל ייתור זה, הצורך במילה 'אני' מעיד על לימוד חשוב. וכותב הרב: "האדם מוצא את עצמו בעצמו על ידי אור החיים האלקיים המופיעים בקרב הממלאים אותו ברוח הטוב של רגש התודה של הכרת הטובה האלקית והבטאתה".

הרב אומר דבר שקשה מאוד להבנה - מתוך שאנו מודים לה', אנו מוצאים את עצמנו. מה הקשר בין ההודאה לה', ובין הכרת האדם את עצמו וכוחותיו?

"כי במה נחשב האדם בחלישות כחו, באפסיותו וזעירותו, נגד כל היקום הגדול והעצום... מרוב שממון לעומתם אובד האדם את תוכן האני שלו".

ישנו קושי מהותי אצל האדם, המביא אותו לעיתים לרצות להמשיך לישון או לקום בתחושת כבדות. קושי זה, במבט חיצוני נובע מעייפות. אולם בעומקם של דברים, התופעה קשורה לראיה חומרית ורדודה. ככל שאנו יותר שקועים בחומריות, אנו יותר חשים בחלישות כוחנו מול היקום הגדול. כתוצאה מכך, הוא "אובד את תוכן האני שלו". הוא אינו מעריך את חשיבותו וחושב שאין לו תועלת באותו יום. איזה

לנבראים. ומה תפקידנו בעולם שמטרתו להיטיב? להכיר זאת ולומר תודה. כיצד הכרת הדברים הטובים שקיבלתי מה' היא מילוי תפקידי? עלינו לדעת שהכרת הטוב איננה מסתכמת באמירת תודה על הטובה שקיבלתי (שגם היא כמובן חשובה ביותר), אלא היא הבסיס לכל מילוי החובות שלנו בעולם. מדוע אני חייב לעבוד את ה'? מכיוון שיש בי הכרת הטוב כלפיו. ככל שאדם יהיה יותר מודע לגודל החסד שה' עשה עמו בכך שברא אותו ומחיה אותו, כך עבודת ה' שלו תגדל יותר, והרצון הפנימי להודות לה' יביא אותו לידי מעשים של קירבה לה'. אם כך הם פני הדברים, אזי כאשר אני מכיר בטובה, אני מממש את השליחות לשמה נוצרת. יתרה מכך, מבאר הרב קוק שכאשר האדם מתמלא בהכרת הטוב כלפי שמים, אזי "הנשמה מתנהרת (מלשון אור)... ושמחה". מעבר לעובדה שהכרת הטובה מביאה אותנו לידי עבודת ה' יותר משמעותית, היא מביאה עמה גם שמחה. ככל שהאדם מכיר ומודע יותר לכל השפע שמקבל מה' - כך הוא פחות יתמרמר ויתלונן, אלא יתמלא בשמחה ומבט חיובי על המציאות. יסוד זה הוא ידוע ומפורסם, שקבלה ללא הכרת הטוב, מביאה עמה תלונות, וחוסר סיפוק רצונות מתמיד. ומדוע? מפני שתלונה מגיעה כאשר יש הרגשה שהייתי צריך לקבל משהו יותר טוב ממה שיש לי. עלינו לדעת שחינוך להכרת הטוב מתחיל בגיל קטן מאוד, ואם ההורים לא עושים זאת הילד יבוא בתלונות להוריו בשלב הראשון, ותלונות כלפי הקב"ה בשלב הבא. האם משהו חייב לאותו אדם משהו? לא! הוא מקבל מתנה משמים. ואותה הכרת הטוב היא המקור לשמחה. כשאנו חיים בתודעה של הכרת הטוב, נביט בכל דבר שהשגנו בתור מתנה וחסד. אף אחד לא חייב לנו כלום, ולכן אין לנו על מה להתלונן, וכדאי להתמקד בחצי הכוס המלאה, וממילא נשמח יותר. ראינו אם כן, שההודאה מביאה עמה הכרת הטוב, וגם שמחה. ומדוע נבחרה דווקא מילה זו כמרכזית כ"כ?

שני פירושים למילה אחת

ממשיך הרב שם: "ההוראה הלשונית של חובת תודה בביטוי מודה ביחוד משותפת היא להודאה מגיזרת תודה הבאה מתוך הכרת הטובה של המטיב, ומגזרת התוודות והודאה על האמת". ישנם שני פירושים שונים למילה 'מודה', הנושאים עמם שתי משמעויות לשוניות:

1. **הודאה על הטוב** (תודה), מתוך הכרת הטוב של המטיב.
2. **הודאה על האמת** (התוודות), כדוגמת אדם המודה באשמה, וכפי שאמר יהושע לעכן: "תן לו תודה והגד נא לי מה עשית". באופן מעניין, ישנו קשר הדוק בין שתי המשמעויות: אנו מודים לה' רק כאשר

כחיצים ביד גיבור כן בני הנעורים

לבחור להרים את הראש

נתי כיבה את המסך. התנועה הייתה איטית. "אז מה אתה מציע?" שאל. אורי חייך. "אני מציע לבחור להרים את הראש לפעמים. להיות פה. לדבר. לחשוב. לעשות טוב. החיים קצרים מדי בשביל לגלול אותם." "וחוץ מזה, המשיך אורי, "איפה הקשר האנושי? שיחה אמיתית. צחוק. ויכוח. חבר שיושב לידך, לא מאחורי מסך. אנחנו בורחים לבדידות דרך משהו שאמור לחבר ביננו".

יואב גירד בעורפו. נתי כיבה את המסך. "טוב", אמר, "אם כבר רכבת... ספרו משהו מצחיק מהפנימייה".

הצחוק הפעם היה אמיתי. מתגלגל. מישו הוסיף עקיצה, אחר זרק סיפור. הטלפונים נשארו מונחים בצד, שקטים.

הרגע של הצחוק נרגע מעט, ואורי הוסיף, בקול שקט יותר, כמעט וידוי. "יש עוד משהו שלא אמרתי", אמר. "זה לא רק מה שאנחנו רואים שם. זו התלות. שמתם לב איך היד הולכת לבד לכיס? איך קשה לשבת חמש דקות בלי לבדוק מה חדש? זה לא סתם הרגל. זו התמכרות".

הוא הרים את הטלפון שלו, שקל אותו בכף היד. "המכשיר הזה אמור לשרת אותנו - אבל לאט-לאט אנחנו משרתים אותו. קמים איתו בבוקר, נרדמים איתו בלילה. מרגישים ריק כשאין קליטה, עצבניים כשהסוללה נגמרת. כאילו חתכו לנו חבל חמצן".

הוא נשם עמוק. "וכשאתה תלוי במשהו ככה - אתה פחות חופשי. פחות בוחר. זה היצר הרע בתחושות מודרניות: לא צועק, לא מאיים. רק לוחש - עוד רגע, עוד סרטון, עוד גלילה".

נתי שיחק עם הטלפון ביד, ואז הניח אותו עמוק בתיק, כאילו מפחד שהוא ימשוך אותו חזרה.

"מפחיד", אמר בשקט.

"כן", ענה אורי, "אבל גם נותן כוח. כי ברגע שאתה שם לב - אתה יכול להתחיל לבחור".

אסף הצטרף לשיחה, אבל שלא כהרגלו, הפתיע בקול עמוק יותר, כזה שבא ממקום פנימי.

"יש נזק שהוא יותר שקט", אמר. "לא כזה שמרגישים מיד. נזק רוחני". הוא הביט בחבר'ה אחד-אחד. "הנשמה שלנו צריכה שקט, מחשבה, תפילה, לימוד. עומק. אבל כשהראש מלא ברעש בלתי פוסק - תמונות, קליפים, קפיצות מנושא לנושא - משהו מתקרה. קשה להתרכז. קשה להקשיב פנימה. אפילו רגעים של קדושה מאבדים מהעוצמה שלהם, כי הלב כבר לא רגיל לעצור".

הוא הידק את האצבעות סביב כף ידו. "וכשנכנסים לשם תכנים לא נקיים, גם אם 'בטעות', הם משאירים רושם. כמו כתם שלא רואים מיד, אבל הוא שם. זה מטמא לאט-לאט את המחשבה, מחליש את הרגישות, ומרחיק אותנו מעצמנו וממה שאנחנו רוצים להיות באמת".

הוא הרים את המבט אל החלון, אל השדות החולפים. "נשמה צריכה אוויר. ואם לא נזהר - אנחנו חונקים אותה במסך".

הקרן היה שקט לגמרי עכשיו. לא שתיקה ריקה, אלא שתיקה של מחשבות... הרכבת המשיכה לדהור. השדות בחוץ התחלפו בנוף עירוני. תיכף מגיעים.

ואורי חשב לעצמו, בלי לומר בקול: החיים קצרים מדי כדי לבלות אותם עם הראש בתוך מסך. יש עולם שלם בחוץ - וחברים לידנו - שרק מחכים שנרים את הראש ונבחר להיות שם באמת.

הרכבת דהרה צפונה, חוצה שדות יפייפים שלא רואים כל יום. הקרן היה מלא - תרמילים בין הרגליים, מעילים על המדפים, ורעש אחיד של גלגלים על מסילה. אבל מעל הכול שררה שתיקה משונה. לא שתיקה של מנוחה, אלא שתיקה עמוסה.

קבוצה של נערים ישבה יחד, חבר'ה מאותה ישיבה תיכונית. כולם כפופים באותה זווית, ראשים נטויים, אצבעות גוללות בלי הפסקה. מסכים נדלקים, נכבים, מתחלפים. סרטון בטיקטוק, סטורי באינסטגרם, הודעה בקבוצה, שוב סרטון.

"ראית את זה?" לחש יואב, בלי להרים את העיניים, ודחף את הטלפון לכיוון נתי. נתי חייך חצי חיוך. "עזוב, זה ישן. חכה לזה".

צחוק חטוף התפזר, ושוב - שקט. רק גלילה. רק אור כחול.

אורי ישב מולם, גבו נשען לחלון. הוא הביט החוצה רגע, ואז עליהם. על כל הקרן בעצם. מבוגרים, חיילים, ילדים - כולם באותה תנוחה. כאילו מישו לחץ על כפתור "השהה" לעולם האמיתי. אפילו ילדה קטנה בעגלה בהתנה בטאבלט, אצבע שמנמנה מחליקה ימינה ושמאלה.

אורי הרגיש דקירה קטנה בלב.

איך נהיינו ככה? חשב. כל כך קרובים - וכל כך רחוקים.

הוא ניסה להתרכז בנוף. עץ בודד באמצע שדה. מבנה נטוש, גדר חלודה. אבל הראש חזר שוב ושוב אל אותה תמונה: קרן מלא אנשים, בלי קול אנושי אחד. "חבר'ה", הוא אמר לבסוף.

אף אחד לא הגיב.

"חבר'ה", חזר בקול קצת יותר חזק.

יואב הרים את הראש, מצמץ. "מה יש לך?"

אורי שתק רגע. חיפש מילים. "שמעתם פעם על אויב שלא צריך חרב?"

נתי צחק. "נו, התחלת עם פילוסופיה עכשיו?"

"אני רציני", אמר אורי. "תסתכלו סביב. כולנו פה, ביחד, אבל בעצם כל אחד לבד. תקועים בתוך המסך שלו".

יואב משך בכתפיים. "מה הבעיה? סתם מעבירים ת'זמן".

"הו", אמר אורי בשקט, "שזה לא סתם. תסתכלו. אנחנו פה יחד, נסיעה שלמה, ובקושי החלפנו מילה. כל אחד שקוע בעולם אחר במסך שלו וזה לא סתם זמן. זה שעות על גבי שעות, יום אחרי יום".

הוא עצר רגע. חיפש את המילים הנכונות. "חלק מזה שטויות, סרטונים, צחוקים. וזה בסדר. אבל חלק מזה... זה דברים שמלכלכים את הראש. נכנסים לנשמה בלי שנרגיש. זה האויב האלקטרוני של הדור שלנו".

שקט. רק חריקת המסילה.

"אתה מגזים", אמר נתי, אבל הקול שלו היה פחות בטוח. "כולנו חזקים".

"גם אני חשבת ככה", השיב אורי. "עד ששמתי לב שאני גולש שעות. יוצא מזה מרוקן. פחות מרוכז. פחות חושב. הכול מוכן, הכול ויזואלי, אין עומק. והלב... נהיה עייף".

יואב נשען לאחור. "ומה עם כל המידע? תופעות שקורות בעולם... אני רוצה לדעת - והכל".

"דווקא זה", אמר אורי, "הכי מפחיד. אנחנו נחשפים להכול - אמיתי, חצי אמיתי, שקרי. דברים שלא מותאמים לגיל שלנו. דברים הזויים, אסונות, רוע. זה נכנס ויוצר חרדות, בלבול. ואז כל אחד חוזר למסך שלו - לבד".

המילה "לבד" נשארה תלויה באוויר.

הרכבת האטה. תחנה קטנה חלפה. אנשים ירדו, אחרים עלו. אף אחד לא הרים את הראש.

שׁו"ת

הרב חננאל עמי ישראל זייני - ראש מכון מחקר

שאלה:

שלום הרב,

האם מלחמת מדין היא מלחמת מצוה או רשות? כי משם יש מביאים את הטענה "אלף למטה וגו' ו"א שני אלפים מכל שבט ושבט שלח וי"א ג' אלפים מכל שבט ושבט י"ב אלף משמרים את כליהם עליהם נאמר וי"ב אלף לתפלה" (במדבר רבה כ"ב סימן ב) - שעל כל לוחם צריך להיות לומד תורה אחד.

תשובה:

כל לימוד ממלחמת מדין לדיני מלחמה לדורות הוא שטות. הרי הקב"ה נתן את ההנחיות באופן נקודתי! ולדברי הטוען, אולי נלמד מגדעון שיש לצאת למלחמה עם 300 איש מלקקי מים?

אדרבה: מהמדרש יש ללמוד, שדווקא הצדיקים הם אלו שצריכים להתגייס: "ר' עקיבא אומר אלף למטה ... מה ת"ל לכל מטות ישראל תשלחו לצבא? להביא את שבטו של לוי. וימסרו מאלפי ישראל אלף למטה, מגיד הכתוב שהיו בני אדם כשרים וצדיקים ומסרו נפשם על הדבר. ר' נתן אומר אחרים מסרום איש פלוני כשר יצא למלחמה איש פלוני צדיק יצא למלחמה" (ספרי במדבר פרשת מטות). ומכאן מוכח שאע"פ שלא מגייסים את כולם, עדיין יש לגייס לומדי תורה...

בנוסף ממדרש זה יש ללמוד שצריך לגייס לדברי היש אומרים (ולא לכל הדעות) שליש מהלוחמים (ולא חצי) לתפילה (ולא ללימוד תורה)! ומכל מקום הם יצטרכו לעלות על מדים, ולהתפלל בשדה הקרב! לסיכום: אינני מכיר אף פוסק שהביא מדרש זה להלכה, ואין להמציא הלכות מתוך המדרשים כדי לא להתגייס.

שאלה:

שלום הרב,

אשמח לשאלה: האם הרב יכול לעזור לי להשיב על הטענה שאע"פ שהמלחמה של אברהם להציל את לוט היתה "עזרה מיד צר", ובכל זאת חכמים מתחו ביקורת על אברהם אבינו - "מפני מה נענש אברהם אבינו ונשתעבדו בניו למצרים מאתים ועשר שנים? מפני שעשה אנגריא בת"ח, שנאמר: וירק את חניכיו ילידי ביתו" (נדרים ל"ב). - אם כן אסור לגייס לומדי תורה!

תשובה:

הטענה הזו היא רצף של טעויות, ואציין חלק מהן:

1. במסכת נדרים שציטטת ישנן עוד דעות אחרות, ומדוע בחר לצטט רק את זו?
2. בבראשית רבה (מ"ג סימן ב') נאמר: "וירק את חניכיו, ... רבי לוי אמר בפרשת שוטרים הוריקן, היך מד"א (דברים כ') מי האיש הירא ורך הלבב ילך וישוב לביתו". אולם הירא ורך הלבב משוחרר רק ממלחמת רשות, ואיך זה קשור לענייננו? כתב הרמב"ם (הלכות מלכים פ"ה הלכה א'): "ואי זו היא מלחמת מצוה זו מלחמת שבעה עממים, ומלחמת עמלק, ועזרת ישראל מיד צר שבא עליהם". כיצד לוט קשור לעניין? הרי אינו יהודי! ראה מה שאמרו חז"ל (בראשית רבה מא סימן ח): "וה' אָמַר אֶל אַבְרָם אַחֲרֵי הַפֶּד לֹט מֵעֲמֹל ... כִּי אֵת כָּל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲתָה רֹאֶה לְךָ אֶתְנָנָה וְלִזְרַעָה עַד עוֹלָם. ... רבי נחמיה אמר: כעס היה לו להקב"ה בשעה שהיה מהלך לוט עם אברהם אבינו, אמר הקדוש ברוך הוא: אני אמרתי לו 'לזרעך נתתי את הארץ הזאת', והוא מדביק את לוט בן אחיו כדי לירשו?!" א"כ ילך ויביא לו שני פרסתקין מן השוק, ויורישם את שלו!"
- ממתי פוסקים הלכה מתוך אגדות חז"ל, כאשר יש לנו דינים מפורשים כנגדן (ספר הישר סימן מ"ה)?
- הביקורת של חז"ל היא דווקא על כך שאברהם אבינו הוציא אותם בכפיה למלחמה, להצלת לוט שאינו צדיק ואף אינו יהודי.

שאלה:

שלום הרב,

הרמב"ן (בהשגות על סהמ"צ לרמב"ם) כתב: "ויש לי ענין מצוה מסתפק עלי והוא שייראה לי שמצוה על המלך או על השופט ומי שהעם ברשותו להוציאם לצבא במלחמת רשות או מצוה להיות שואל באורים ותומים ועל פיהם יתנהג בעניינם ... וכן בכל השופטים והמלכים לדורות".

שמעתי מי שטוען שבמלחמת מצוה צריך אורים ותומים ולכן בימינו אין דין מלחמת מצוה. הקשתי עליו ממה שמפורש ברמב"ם שבמלחמת מצוה אין צריך ליטול רשות מבית דין (הלכות מלכים פ"ה הלכה ב'). איך מבינים את דברי הרמב"ן שכתב כך?

תשובה:

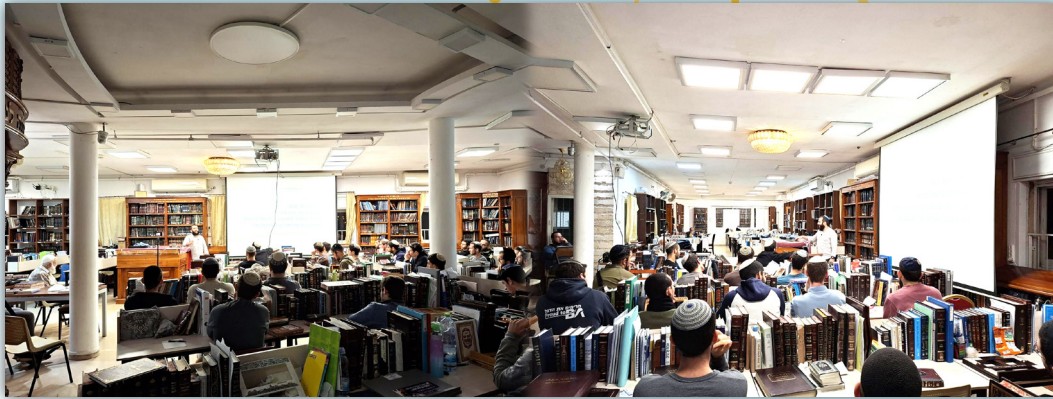
נחלקו חכמי ישראל כיצד יש למנות את המצוות, כלומר: אלו מצוות הן אחת מ-613 המצוות, ואלו מצוות הן סעיף מכלל מצוות אלה, ואינן מצוה בפני עצמה. הרמב"ן מסתפק בשאלה האם יש למנות כמצוה את הציווי לשאול באורים ותומים.

אולם על כל פנים, גם לדעתו, המצוה היא לשאול כשיש אורים ותומים.

במלחמת מצוה, המלך לא צריך לשאול אף אחד, כפי שציינת. המלך יכול לשאול האם יצליח, כיצד ילחם וכדומה. אבל לא שואל אף אחד האם יוצאים למלחמת מצוה (עירובין מ"ה).

כלומר, למלך יש רשות להוציא את העם למלחמה. ולדעת הרמב"ן, יש מקום לומר שיש מצות עשה לשאול באורים ותומים כדי לדעת כיצד יש לבצע את הדברים, אך בשום אופן אין זה תנאי הכרחי למלחמה. יתרה מכך, הרמב"ן עצמו כותב (השגות על סהמ"צ מצוה ד'): "שנצטוינו לרשת הארץ אשר נתן הא-ל יתברך ויתעלה לאבותינו לאברהם ליצחק וליעקב ולא נעזבה ביד זולתנו מן האומות או לשממה. ... וזו היא שהחכמים קורין אותה מלחמת מצוה. ... הרי נצטוינו בכיבוש בכל הדורות". וכיצד נכבוש את הארץ בכל הדורות, אם אפילו בבית שני לא היה שימוש באורים ותומים (ירושלמי קידושין פ"ד הלכה א', ועיין ברמב"ם הלכות בית הבחירה פ"ד הלכה א')?!

חדשות הישיבה

הצל והתעצובנות
זכינו לשמוע את סיפורו
האישי המרגש והמשמעותי
של הרב רחמים ישי לוי,
שנפצע בשמחת תורה
תשפ"ד בקרבות הגבורה
בצולף, אח בכור מבין
שלושה אחים (!!) שנפצעו
במלחמה

בין תורת א"י לתורת הכל
ראש הישיבה הרב יודיה זייני שליט"א
הגיע להעביר שיחה מרתקת בנושא
תורת ארץ ישראל ועומקה לתלמידיו
כיתה י"ב בישיבה תיכונית "דרכי נעם"
פתח תקווה

"תלמוד גדול שמביא לידי
מעשה"
לאחר שזכו התלמידים את
סוגיית "דין אכסנאי" בעיון
במשק מספר שבועות עברו מיד
לעשייתן והדליקו נרות חנוכה
בפתח הישיבה ברוב עם הדרת
מלך!

עורך ראשי: יהונתן רביבו 058-632-4642
לפרסומים והקדשות בעלון: 050-446-5711

נא לשמור על קדושת הגיליון
כל הזכויות שמורות לישיבת "אור וישועה" חיפה